

Tarkastusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2018

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2018 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2018 (K 3/2019 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan, ulkoasiainvaliokuntaan, valtiovarainvaliokuntaan, hallintovaliokuntaan, lakivaliokuntaan, liikenne- ja viestintävaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan, puolustusvaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan, sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, talousvaliokuntaan, tiedusteluvalvontavaliokuntaan, tulevaisuusvaliokuntaan, työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunnon määräaika: 27.9.2019.

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2018 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta (K 13/2019 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 2/2019 vp
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 1/2019 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 1/2019 vp
- hallintovaliokunta HaVL 6/2019 vp
- lakivaliokunta LaVL 2/2019 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 3/2019 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 2/2019 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 1/2019 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 1/2019 vp
- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 2/2019 vp
- talousvaliokunta TaVL 1/2019 vp
- tiedusteluvalvontavaliokunta TiVL 1/2019 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 1/2019 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 2/2019 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 1/2019 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- toimialajohtaja Max Hamberg, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Elina Normo, valtioneuvoston kanslia
- hankejohtaja, Terveet tilat 2028 -hanke, Katja Outinen, valtioneuvoston kanslia
- tietoturvapäällikkö Antti Savolainen, ulkoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Johannes Heikkonen, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Juha Tuovinen, sisäministeriö
- hallitusneuvos Panu Pykönen, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Jouni Sinivuori, valtiovarainministeriö
- valtioneuvoston apulaiscontroller Esko Mustonen, valtiovarainministeriö
- johtaja Henni Axelin, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylitarkastaja Merja Hilpinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- sosiaalineuvos Elina Palola, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Vesa Pekkola, sosiaali- ja terveysministeriö
- rakennusneuvos Teppo Lehtinen, ympäristöministeriö
- valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko, Eduskunnan kanslia
- tilintarkastuspäällikkö Sami Kummila, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- poliisitarkastaja Arto Hankilanoja, Poliisihallitus
- valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta, Syyttäjälaitos
- tullilylitarkastaja Niko Salonen, Tulli
- johtaja, Harmaan talouden selvitysyksikkö Janne Marttinen, Verohallinto
- professori Kari Reijula, Helsingin yliopisto
- erikoistutkija Päivi Känkänen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Mari Ahonen-Walker, Suomen Kuntaliitto
- ympäristöterveydenhuollon erityisasiantuntija Kaisa Mäntynen, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Aila Puustinen-Korhonen, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Anna Munsterhjelm, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
- toiminnanjohtaja Christian Wentzel, Aseman Lapset ry
- toiminnanjohtaja Olli Alanen, Lasten ja nuorten säätiö
- johtava asiantuntija Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- puheenjohtaja Vilma Vähämaa, Osallisuuden aika ry
- erityisasiantuntija Antti Järventaus, Pelastakaa Lapset ry
- asiantuntija Onni Westlund, Pesäpuu ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- Valtiontalouden tarkastusvirasto
- Verohallinto
- Heinolan kaupunki
- Jyväskylän kaupunki
- Pakolaisneuvonta ry
- Me-säätiö
- Suomen Kuntaliitto

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tarkastusvaliokunta käsittelee tässä mietinnössään hallituksen vuosikertomusta valitsemiensa aiheiden kautta. Valitut aiheet perustuvat eduskunnan voimassa olevien kannanottojen seurantaan.

Harmaan talouden torjunta

Kokonaiskuva torjunnan tilasta

Tarkastusvaliokunta nosti vuonna 2015 esille tarpeen viranomaisten yhteisestä tilannekuvasta. Keskeisten harmaan talouden torjuntaan osallistuvien viranomaisten ja ministeriöiden yhteisiltä Harmaa talous & talousrikollisuus -verkkosivuilta (www.harmaa-talous-rikollisuus.fi) on nyt mahdollista saada ajantasainen käsitys harmaan talouden laajuudesta, torjunnasta ja ilmiöistä. Sivuston toteutus vuosina 2017—2018 on ollut osa Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntastrategian toimenpideohjelmaa. Verkkosivustoa ylläpidetään viranomaisten toimesta ja sitä päivitetään jatkuvasti uusilla ajankohtaisilla tiedoilla. Kuusi ministeriötä ja 14 harmaan talouden torjuntatehtävissä toimivaa viranomaista tai organisaatiota toimittavat tietoja sivustolle. Sivuston tarkoituksena on tuottaa ajankohtaista tilannekuvaa niin päättäjille kuin kansalaisille.

Valiokunta pitääkin tärkeänä tätä tilannekuvatoimintoa, joka nyt tuottaa ajantasaista tietoa harmaasta taloudesta ja talousrikollisuudesta sekä seuraa käynnissä olevan vuosille 2016—2020 ajoittuvan torjuntaohjelman hankkeiden toteutumista ja niitä koskevia lainsäädäntötarpeita.

Viimeisen kahden vuoden aikana Harmaan talouden selvitysyksikkö on julkaissut selvityksiä mm. arvonlisäveron palautuspetoksista, jakamistalousalustoista, virolaistaustaisista yrityksistä Suomen kauppakamerissa, digitaalisista kassajärjestelmistä sekä sijoitustoimintaan liittyvistä harmaan talouden ilmiöistä.

Viranomaisille tehdyn kyselytutkimuksen perusteella 82 % vastaajista koki harmaan talouden olevan yleistä. Harmaan talouden arvioitiin lisääntyneen, mutta torjuntamahdollisuuksien samalla parantuneen. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa tietojensaantioikeuksien parantuminen ja viranomaisten välinen yhteistyö. Viranomaisten työtä on puolestaan vaikeuttanut talousrikollisuuden ammattimaistuminen ja kansainvälistyminen. Lisäksi työvoiman hyväksikäyttöön liittyvien harmaan talouden ilmiöiden nähtiin olevan kasvava ongelma. Ongelmaksi koettiin myös se, että tutkittavien tapausten monimutkaistuesssa viranomaisilla on samanaikaisesti pulaa resursseista.

Viranomaisten välinen tietojenvaihto ja yhteistyö

Yksi eduskunnan voimassa olevista kannanottokohdista käsittelee viranomaisten välistä tietojenvaihtoa (EK 26/2015 vp — K 9/2015 vp — K 15/2015 vp — TrVM 5/2015 vp): "Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle selvityksen vuoden 2016 loppuun mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt viranomaisten välisen tiedonvaihdon kehittämiseksi harmaan talouden torjunnassa sekä myös yleisemmin."

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Hallitus on vuosikertomuksessa vastannut, mihin toimiin se on viime vuosina ryhtynyt tietojenvaihdon kehittämiseksi. Asia sisältyy yhtenä kohtana käynnissä olevaan harmaan talouden torjunnan toimenpideohjelmaan. Vuonna 2017 on muun muassa laajennettu velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöalaa koskemaan kaikkia liikennelupaviranomaisen lupa- ja valvontatehtäviä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa korostettiin velvoitteidenhoitoselvitysten merkitystä viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa. Velvoitteidenhoitoselvitys on pääosin automaation avulla tuotettava yritys- tai henkilöraportti, jossa kuvaillaan muun muassa yrityksen tai sen vastuuhenkilön lakisääteisten velvoitteiden hoitoa (vero-, tulli- ja eläkevakuutustiedot). Lisäksi siinä on tietoja esimerkiksi yrityksen liikevaihdosta, palkanmaksusta ja taloudesta perustuen viranomaisrekistereihin.

Käytännössä velvoitteidenhoitoselvitys takaa sen, että julkisia hankintoja ei tehdä julkiset velvoitteensa laiminlyövältä yritykseltä. Business Finland puolestaan käyttää raporttia, kun se valvoo yritystukia. Taksi- tai perintätoiminnan lupaa ei myöskään myönnetä verovelkaiselle yrittäjälle. Näiden selvitysten laatiminen aloitettiin Harmaan talouden selvitysyksikön toimesta vuonna 2011. Vuonna 2018 niitä laadittiin yli 300 000 ja kaiken kaikkiaan niitä on laadittu noin 1,5 milj. kappaletta.

Tietojenvaihtoa on asiantuntijoiden mukaan parantanut myös kansallisen tulorekisterin ensimmäinen vaihe, joka on otettu käyttöön tämän vuoden alusta. Lisäksi Verohallinnolle on säädetty oikeus luovuttaa oma-aloitteisesti verotustietoja esitutkintaviranomaiselle tekemistään korruptiohavainnoista, Kilpailu- ja kuluttajavirastolle havainnoistaan elinkeinonharjoittajien välisistä kielletyistä kilpailunrajoituksista ja määrävän markkina-aseman väärinkäytöstä sekä Finanssivalvonnalle rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvontaa varten. Lisäksi on säädetty Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeudesta luovuttaa tietoja Verohallinnolle. Työsuojeluhallinnolle ja Finanssivalvonnalle on puolestaan säädetty laajat oikeudet saada henkilöiden ja yritysten taloudellista toimintaa ja julkisten velvoitteiden hoitoa koskevia tietoja tehtäviensä hoitamiseksi.

Asiantuntijakuulemisen perusteella muun muassa Verohallinnolla tulisi olla paremmat tietojensaantiedellytykset rikostaustatietoihin, rahanpesun valvontatietoihin sekä identiteettirikoksia ja ulkomaalaisvalvontaa koskeviin tietoihin. Ympäristörikosten ennalta estäminen edellyttäisi puolestaan aluehallintovirastoille, ELY-keskuksille ja kuntien ympäristöviranomaisille oikeuksia saada käyttöönsä velvoitteidenhoitoselvityksiä.

Valiokunnan käsitys on, että viranomaisten välistä tietojenvaihtoa on monin tavoin edistetty nykyisen toimenpideohjelman aikana. Tämä on parantanut viranomaisten välistä yhteistyötä, mahdollistanut aiempaa tehokkaamman harmaan talouden torjunnan ja ehkäissyt harmaan talouden pääsyä monille toimialoille. Valiokunta toteaa, että työ on kuitenkin vielä kesken ja että tietojenvaihtoa voidaan edelleen parantaa. *Valiokunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt viranomaisten välisen tiedonvaihdon kehittämiseksi harmaan talouden torjunnassa.* Valiokunta ehdottaa jäljempänä poistettavaksi asiaa koskevan aiemman kannanoton.

Tarkastusvaliokunta pitää kannatettavana viranomaisten välisen tietojenvaihdon lisäksi yleisöjulkisuuden lisäämistä velvoitteiden hoitamisesta. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin läpinäky-

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

vyiden lisääminen koskien yritysten julkisten velvoitteiden hoitamista (yritystietojärjestelmä). Julkisesti saatavilla oleva ja aiempaa monipuolisempi tieto tehostaa yritysten lakisääteisten velvoitteiden hoitamista ja turvaa verotulojen sekä muiden julkisten maksujen saamista. Samanlaisesti sen ennakoidaan vähentävän yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa saaman tiedon mukaan hanketta koskevat taustaselvitykset on tehty ja hankkeen toteutuksen arvioidaan kokonaisuudessaan maksavan noin 4 milj. euroa, josta verovelkarekisterin uudistaminen maksaisi miljoona euroa. Nykyisessä hallitusohjelmassa on myös todettu, että "yritystietojärjestelmää (YTJ) voidaan laajentaa sisältämään nykyistä kattavammin tietoja yritysten keskeisten velvoitteiden hoitamisesta". Valiokunta painottaa muutoksen edellyttämien toimien pikaista käynnistämistä.

Digitaaliset kassajärjestelmät (e-lasku ja e-kuitti)

Eduskunnalla on voimassa myös kannanotto (EK 42/2010 vp — M 8/2010 vp — TrVM 9/2010 vp), joka koskee ns. tyyppihyväksytyjä kassakoneita. Eduskunta on edellyttänyt vuonna 2011, "että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tyyppihyväksytyjä kassakoneita koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi ja käyttöön ottamiseksi ohimyyntin kontrolloimiseksi ravintola-alalla. Ravintola-alalta saatujen kokemusten perusteella vastaavanlaisen lainsäädännön ulottamista muillekin käteistoimialoille on harkittava."

Verohallinto on selvittänyt asiaa ja päätenyt siihen, että kannanotossa ehdotettua ratkaisua paremmin tulisi kysymykseen ns. online-kassajärjestelmä. Selvityksissä kartoitettiin kassajärjestelmien vaikutuksia yrityksiin ja viranomaistoimintaan, kustannuksia ja hyötyjä, kansainvälistä kehitystä, teknisiä vaatimuksia ja ratkaisumalleja sekä vaadittavaa lainsäädäntöä.

Digitalisoituva taloushallinto tulee asiantuntijoiden mukaan mahdollistamaan reaaliaikaisen taloustiedon hyödyntämisen. Rakenteisen sähköisen laskun (e-lasku) ja kuitin (e-kuitti) avulla on mahdollista saada reaaliaikaista ja kattavaa vertailutietoa verotuksen toimittamisen pohjaksi ja raportointivelvoitteiden automatisoimiseksi. Rajapintapalvelut puolestaan mahdollistavat tietojen siirron järjestelmien välillä. Tämän toteutuessa Verohallinto saisi e-kuitista tietoja muun muassa arvonlisäverovalvontaa varten. Myös pääministeri Rinteen hallitusohjelman mukaan "yritysten taloushallinnossa siirrytään kohti täydellistä automatisointia ottamalla käyttöön rakenteisessa muodossa oleva sähköinen kuitti ja lasku. Pienten ja keskisuurten yritysten tarpeet arvioidaan muutoksessa."

Tarkastusvaliokunta katsoo, että kyseinen eduskunnan kannanotto voidaan poistaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että digitaalisia e-kuitteja tuottavat kassajärjestelmät voidaan ottaa käyttöön osana hallitusohjelmaan sisältyvää taloushallinnon uudistamista ja että käyttöalan tulee olla laaja (kannanotossa mainittu vain ravintola-ala ja muut käteistoimialat). Valiokunta tulee seuraamaan asian etenemistä eikä vielä tässä vaiheessa ehdota eduskunnan hyväksyttäväksi uutta kannanottoa asiassa.

Uudet ilmiöt (digimaailma, alustatalous, järjestäytyneet rikollisuus, kansainvälistyminen)

Kun kuluttaja tilaa verkkokaupasta EU:n ulkopuolelta, on hän itse vastuussa maahantuonnin verojen maksamisesta. Jos lähetyksen arvo on enintään 22 euroa, ei yksityishenkilön tarvitse mak-

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

saa arvonlisäveroa eikä tullia. Mikäli arvo on 22—150 euroa, tulee maksaa arvonlisävero. Tilanne tulee muuttumaan vuoden 2021 alusta, kun verovapaus poistuu alle 22 euron pienlähetyksiltä ja kaikkien EU-maiden tulee kantaa arvonlisävero myös tältä osin.

Tulli on tarkastanut verkkokaupan tilauksia ja niiden arvoa läpivalaisemalla vuonna 2017 kolmen kuukauden aikana 2 000 lähetystä. Lopputulemana oli, että 17—29 %:ssa lähetyksistä oli lähetyslajista riippuen ilmoitettu virheellinen tavarantoiminnan arvo (Verkkokaupan verovajeen jäljillä, Selvitys 8/2019, Harmaan talouden selvitysyksikkö).

Verkkokaupan volyymit ovat suuria, kasvavia ja kansainvälisiä. Selvityksen mukaan pelkästään EU:n ulkopuolisten maiden verkkokauppojen Suomesta saamien maksujen yhteenlaskettu arvo oli noin miljardi euroa vuosina 2013—2016 ja ne perustuivat 11,5 milj. ostotapahtumaan. Suomalaisien verkosta ostamien tavaroiden ja palveluiden määrä kokonaisuudessaan oli Kaupan liiton arvion mukaan 8,5 mrd. euroa vuonna 2017. Sähköisestä kaupankäynnistä yhä suurempi osa tapahtuu globaalien verkkokauppa-alustojen kautta. Nämä alustat ovat eräänlaisia valtavia digitaalisia tavarataloja, jotka keräävät yhteen miljoonia ostajia ja myyjiä ympäri maailmaa.

Suurin osa eurooppalaisten kuluttajien EU:n rajat ylittävien verkko-ostosten maksuista suoritetaan maksukäsittelijöiden kautta. Arvonlisäverodirektiivin muutosehdotuksessa pyritään ratkaisemaan verkkokaupan arvonlisäveropetosten ongelma vahvistamalla veroviranomaisten ja maksupalveluntarjoajien välistä yhteistyötä, mikä tarkoittaisi arvonlisäveroon liittyvien kansallisten maksutietojen pakollista siirtoa ja vaihtoa EU-tasolla. Asiantuntijoiden mukaan veroviranomaisten olisi näiden tietojen avulla mahdollista muodostaa kokonaiskuva verkkokauppojen liiketoiminnasta ja valvoa verovelvoitteiden noudattamista.

Verkkokaupan harmaalla taloudella, jolloin maksamatta jätetään lakisääteiset maksut tai verot, on asiantuntijakuulemisen perusteella myös monenlaisia rajapintoja talousrikollisuuteen. Näitä ovat erilaiset maksuvälinepetokset, rahanpesu, identiteettivarkaudet, verorikosyhteydet, tullimaksujen kiertämiset sekä kirjanpito- ja väärennysrikokset. Verkkokaupan toiminta voi myös liittyä korruptioon, pimeään työn välittämiseen, salakuljetukseen tai kiittikauppaan. Verkkokauppa saattaa toimia myös täysin verotuksen ja muiden lakisääteisten velvoitteiden ulkopuolella. Verkkokaupoilla on myös havaittu kansainvälisiä kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Verohallinto on arvioinut erilaisten digitalouden ilmiöiden aiheuttamaa verovajetta ja tullut siihen johtopäätökseen, että digitalouden verovaje kasvaisi kymmenen vuoden kuluessa noin 450 milj. euroon, mikäli Verohallinto ei pysty kehittämään digitalouden verovalvontaan sen edellyttämiä kehittyneen analytiikan työkaluja.

Tarkastusvaliokunta katsoo, että suurin uhkakuva harmaan talouden torjunnassa liittyy nopeasti etenevään digitalouteen ja viranomaisten kykyyn havaita ja torjua sen mukanaan tuomia ongelmia. Nämä liittyvät muun muassa verkkokauppojen alustoihin ja kansainvälistymiseen, erilaisiin maksuvälineisiin (mobiilimaksaminen, virtuaalivaluutat) sekä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Torjuntaan tarvitaan riittävät voimavarat niin ammattitaitoisen henkilöstön kuin vaadittavan tekniikan osalta. Valiokunta korostaa myös kansainvälisen yhteistyön ja tietojenvaihdon merkitystä asiassa.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Viranomaisten toimintaedellytykset

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt viimeksi vuosi sitten viranomaisten voimavaroja harmaan talouden torjunnassa, kun se antoi valtiovarainvaliokunnalle lausunnon vuoden 2019 talousarvios- ta (TrVL 10/2018 vp — HE 123/2018 vp). Valiokunta toteaa lausunnossaan: "Lisääntyvä digita- lisaatio, sähköinen kauppa, virtuaalivaluutat ja erilaisten pilvipalveluiden käyttö tuovat omia haasteitaan harmaan talouden torjuntaan. Verotuksen näkökulmasta haasteita asettaa tietojen saanti verotettavista tuloista. On olemassa riski, että Verohallinnon resurssien väheneminen joh- taa siihen, että verovaje kasvaa ja toteutettavia säästöjä merkittävästikin suurempi määrä verotu- loja jää kokonaan kertymättä veronsaajille." Valiokunta katsoi myös, että panostukset poliisin ta- lousrikostorjuntaan eivät olleet riittävällä tasolla. Tullin osalta valiokunta puolestaan nosti esiin seuraavaa: "Tullin nykyinen rahoituskehys ei luo edellytyksiä supistuvien resurssien tilalle tarvit- tavan modernin valvontatekniikan hankkimiseen, toiminnan uudistamiseen ja riittävään resur- sointiin saatikka nykytasaisen harmaan talouden torjunnan ja verovalvonnan ylläpitämiseen."

Valiokunta tarkastelee tässä mietinnössä, onko asiassa nyt tapahtunut muutoksia vuoden takai- seen tilanteeseen. Viranomaisten kokonaistilanteen kartoittamiseksi talousrikostorjunnan johto- ryhmä on selvittänyt harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan resurssitarpeita vuodesta 2020 eteenpäin. Harmaan talouden selvitysyksikön (HTSY) tekemässä selvityksessä ilmenee vi- ranomaisten huoli nykyresurssien riittävydestä yleisten menosäästöjen ja toiminnan tehostamis- vaatimusten leikatessa työvoimaa.

Verohallinnon mukaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma ja strategia jatkuvat myös vuoden 2020 jälkeen ja hallitus laajentaa harmaan talouden vastaisia toi- mia verovajeen pienentämiseksi ohjelmalla, jonka toteuttamiseen varataan vaalikauden aikana yhteensä 20 milj. euron lisärahoitus. Lisäksi Verohallinnon tarvitsemiin hallinnon digitalisointia koskeviin ja läpinäkyvyyttä edistäviin kehityshankkeisiin varataan vaalikauden aikana yhteensä noin 30 milj. euron rahoitus.

Verohallinnon mukaan sen resurssit harmaan talouden torjunnassa ja muussa verotarkastuksessa ovat jatkuvasti laskeneet. Yritysvero-yksikössä työskentelevistä verotarkastajista noin 28 % työ- kentelee harmaan talouden torjunta -toiminnoissa, jonka resurssit ovat vähentyneet vuoden 2018 alusta lukien 14 henkilötyövuodella. Yritysverotusyksikön harmaan talouden torjunnan työjonos- sa on tällä hetkellä vuoden työt odottamassa tekijöitä. Verotarkastusten lisäksi sen toimesta teh- dään myös ennalta estävää työtä (kaupunkiyhteistyö, sidosryhmien kouluttaminen). Verohallinto pitää tärkeänä valvontakeinona myös reaaliaikaisia valvontatoimenpiteitä, joita ovat valvontais- kut yhdessä muiden valvontaviranomaisten kanssa. Niitä on kohdistettu muun muassa taksi-, ra- kennus- ja ravintola-alalle ja marjatilaille.

Poliisin avoimena olevien talousrikosten juttumäärä on puolestaan korkeampi kuin koskaan aikai- semmin. Vuonna 2018 niitä oli 2 508 ja syyskuussa 2019 jo 2 783. Pääkaupunkiseudun poliisi- laitosten talousrikosyksiköiden rekrytointiongelmat yhdistettynä korkeisiin juttumääriin ja li- sääntyviin yli 24 kuukautta vanhoihin juttuihin ovat pahentaneet yksiköiden tilannetta. Talousri- kosjutut ovat myös aiempaa vaikeammin selvitettävissä muun muassa sen vuoksi, että kansain- väliset kytkennät ovat lisääntyneet ja tekijät hyödyntävät uusia teknologian muotoja. Poliisin ta- lousrikostorjuntaan kohdennetut henkilöresurssit ovat olleet noin 470 henkilöä.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Poliisi käyttää vaikuttavuuden jälkiseurannan mittarina rikoshyödyn jäljittämistä ja poisottamista. Poliisi on saanut rikoshyötyä pois seuraavasti: 14,7 milj. euroa vuonna 2016, 15,7 milj. euroa vuonna 2017, 27,4 milj. euroa vuonna 2018 ja vuonna 2019 syyskuun loppuun mennessä yli 20 milj. euroa. Talousrikostutkijoiden työtä pidetään tuottavana. Poliisi on myös kehittänyt rahakoiratoimintaa, jonka avulla rahakoirat ovat mm. löytäneet etsinnöillä käteistä rahaa noin 11 milj. euroa.

Syyttäjälaitoksen mielestä olisi tärkeää, että harmaan talouden torjunnassa ainakin Verohallinnolla, poliisilla ja Syyttäjälaitoksella olisi yhteiset tavoitteet, jotka otettaisiin yhtenevästi huomioon resurssien kohdentamisessa. Prioriteettien asettaminen ja niiden yhteinen noudattaminen lyhentäisivät rikosasian kokonaiskäsittelyn kestoja. Poliisi ja syyttäjä myös tilastoivat juttumäärät toisistaan eroavasti, eikä rikoshyödyn poisottamisestakaan ole saatavissa yksiselitteisiä viranomaistilastoja.

Syyttäjälaitoksessa harmaan talouden torjuntaan osoitetut varat on käytetty talousrikoksiin erikoistuneiden syyttäjien palkkaamiseen. Talousrikosten erikoissyyttäjien (36) lisäksi on talousrikoksiin erikoistuneita aluesyyttäjiä sekä syyttäjiä, joita koulutetaan talousrikososaajiksi. Jutut ovat entistä laajempia, oikeudelliset ongelmat vaikeampia ja osaamista vaaditaan lisää mm. rikoshyödyn poisottamiseksi. Kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutokset vaativat myös lisää henkilöresursseja, jotta kokonaiskäsittelyn kestoja esitutkinnasta lainvoimaiseen tuomioon voidaan nopeuttaa.

Tulli ei ole saanut vuoden 2015 jälkeen erillisiä määrärahoja harmaan talouden torjumiseksi. Tullista on vähennetty vuodesta 2006 vakinaista henkilöstöä 550. Tämän lisäksi 205 henkilöä on siirtynyt tehtäväsiirtojen yhteydessä muualle. Tullissa työskenteli vuoden 2018 lopussa 1 876 henkilöä.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi osallistuu aktiivisesti harmaan talouden torjunnan kansainväliseen yhteistyöhön, jossa Tullilla on tärkeä rooli. Tulli vastaa edelleen verovalvonnan toteuttamisesta Verohallinnon kantovastuulle siirtyneiden verolajien osalta. Tullille on myös tulossa lisätehtäviä EU:n ulkopuolelta tulevien tuotteiden arvonlisäverovapauden poistuessa alle 22 euron tuotteilta. Tämän arvioidaan tuottavan valtiolle 40 milj. euroa lisää verotuloja.

Nykyinen rahoituskehys ei Tullin mukaan mahdollista tarvittavan uuden valvontatekniikan hankkimista, toiminnan uudistamista eikä nykytasoista harmaan talouden torjuntaa ja verovalvontaa. Elintarvikepetosten tunnistaminen ja torjunta sekä nettikauppa ja tietoverkoissa suoritettavat tullirikokset vaativat myös lisäresursseja. Vuonna 2018 Tullin tilastoimina paljastettuja veropetosrikoksia oli 1 294, ja vuosina 2012—2018 Tullin talousrikostorjunta tuotti 195 milj. euroa.

Tarkastusvaliokunta toteaa, että valiokunnan saaman tiedon perusteella viranomaisten toimintaedellytyksissä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi ei näytä tapahtuneen viime vuoteen verrattuna muutosta parempaan ja että joilta osin tilanne on heikentynyt. Hallitusohjelmaan sisältyy tosin myös euromääräisiä lisäpanostuksia, joiden vaikutuksia ei vielä tässä vaiheessa pystytä tarkemmin arvioimaan.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Resurssien leikkaaminen tarkoittaa viranomaisten resurssien sopeuttamistoimia ja valvonnan tason laskua. Tämä puolestaan vaikeuttaa koko harmaan talouden torjunnan viranomaisketjun toimintaa ja uskottavaa viranomaisyhteistyötä. Resurssipuutteiden takia määrällinen valvonnan taso voi laskea, kiinnijäämisriski ja valvonnan reaaliaikaisuus heiketä, piiloon jäävän harmaan talouden osuus nousta ja viranomaisten valvontaprosessit pidentyä. Perinnän ja rikoshyödyn takaisinsaantia koskevat tulokset voivat tippua nykyisestä kasvattaen verovelkojen ja samalla kokonaisverovajeen määrää.

Kaikille toimijoille tuovat uusia haasteita kansainvälisyys, sähköinen kauppa ja digitalisaatio. Viranomaiset kaipaavat lisärahoitusta muun muassa viranomaisyhteistyön tehostamiseen, tietojenvaihdon teknisten rajapintaratkaisujen kehittämiseen ja analyysitoimintoihin. Tekniset ja automatisoidut tietojenhallintaratkaisut nähdään ensiarvoisen tärkeinä nopeiden muutosten mukana pysymiseksi. Valiokunta korostaa, että harmaan talouden torjunnan tuloksellisuuden kannalta tärkeintä on turvata ao. viranomaisten toimintaresurssit. Valvontateknologian lisäksi tarvitaan myös henkilöstöresursseja. Näin pystytään varmistamaan yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeiden verotulojen kertyminen.

Tavoitteet ja vaikuttavuus

Eduskunnan voimassa olevan kannanottokohdan (EK 42/2010 vp — M 8/2010 vp — TrVM 9/2010 vp) mukaan : "Eduskunta edellyttää hallitukselta voimavarojen kohdentamista merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan. Huomiota on kiinnitettävä myös lainsäädäntöön, joka kasvattaa riskiä harmaan talouden laajenemisesta. Jälkiseurannan tulosten perusteella on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntakeinojen kehittämiseksi."

Harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuutta on joiltakin osin arvioitu. Tehtyjen selvitysten mukaan vuodesta 2011 lähtien toteutetut rakennusalan lainsäädäntömuutokset, kuten käännetty arvonnäköverovelvollisuus, veronumerorekisteri sekä urakka- ja työntekijäilmoittaminen ovat kasvattaneet rakennustoimialan palkkasummaa vuonna 2015 yhteensä 300 milj. euroa. Verotuotto kasvoi 100 milj. euroa samana vuonna. Tällainen jälkiseuranta ei ole kuitenkaan vakiinnuttanut asemaa osana harmaan talouden tutkimustoimintaa, eikä sille ole myöskään osoitettu resursseja.

Asiantuntijakuulemisessa on tullut myös esille tarve viranomaisten (esim. Verohallinto, poliisi ja Syyttäjälaitos) yhteisille tavoitteille ja tavoitteiden toteutumisen yhdenmukaiselle tilastoinnille. Poliisi ja syyttäjä esim. tilastoivat juttumäärät eri tavalla, eikä rikoshyödyn poisottamisestakaan tilastoida yhtenevästi. Valiokunta toteaa, että yhteiset tavoitteet, tavoitteiden toteutumisen ja resurssien seuranta ovat kannatettavia koko viranomaisketjun toimivuuden kannalta. Valiokunta pitää vaikuttavuuden seuranta edelleen tärkeänä eikä esitä eduskunnan kannanoton poistamista. Vaikuttavuuden mittaamista tulee jatkaa sen haastavuudesta huolimatta, luoda mittareita sekä kehittää tietojen keräämistä ja tilastointia.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Nuorten syrjäytyminen

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt nuorten syrjäytymistä aiemmin kahdessa mietinnössään. Mietinnön TrVM 1/2014 vp taustalla oli valiokunnan tilaama tutkimus nuorten syrjäytymisestä (eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013, Nuorten syrjäytyminen). Eduskunta hyväksyi mietinnön johdosta seitsemänkohtaisen kannanoton (EK 12/2014 vp), josta kuusi kohtaa on edelleen voimassa. Valiokunta tarkasteli vuoden 2017 hallituksen vuosikertomuksen käsittelyn yhteydessä, miten kannanottojen toimeenpano on edennyt. Tuolloin saatujen asiantuntijaselvitysten perusteella valiokunta katsoi mietinnössään TrVM 11/2018 vp, että nuorten syrjäytymistä koskevat eduskunnan kannanotot on syytä pitää edelleen voimassa. Valiokunta palaa asiaan nyt käsitellessään vuoden 2018 hallituksen vuosikertomusta.

Kokonaisvastuu puuttuu

Tarkastusvaliokunnan käsityksen mukaan merkittävä ongelma lasten ja nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisemisessä ja torjunnassa on se, ettei millään taholla ole kokonaisvastuuta nuorten hyvinvoinnista ja sen edistämisestä. Lasten, nuorten ja perheiden asioita hoidetaan sektoroituneesti sekä valtion että kuntien hallinnossa. Vastuun jakautuessa monelle taholle voi käydä niin, ettei kenelläkään ole kokonaiskuvaa ja -vastuuta lapsen tai nuoren tilanteesta ja avunsaannista. Lapsi tai nuori ja hänen perheensä voivat olla usean palvelun piirissä ja kohdata lukuisia ammatillaisia mutta jäädä silti ilman tarvittavaa tukea. Asiantuntijakuulemisen perusteella kolmannen sektorin toimija näyttää monesti toimivan kokoavana ja koordinoivana tahona kuntatasolla. Kun kokonaisvastuu puuttuu, ei millään taholla ole kokonaiskuvaa ja tietoa jo tehtyjen nuorten syrjäytymisen vähentämiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikuttavuudesta.

Tarkastusvaliokunta on jo vuonna 2014 mietinnössään (TrVM 1/2014 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, ettei mikään taho ota tai kanna kokonaisvastuuta tarvittavista palveluista vaan hoitaa oman sektorikohtaisen osuutensa asiassa. Valiokunnan mielestä onkin vakavaa, ettei ongelmaa ole vielä saatu ratkaistua, vaikka se on laajasti tiedostettu. Valiokunta painottaa, että lasten, nuorten ja perheiden palveluissa ja tuessa tarvitaan kokonaisvaltaista koordinaatiota ja selkeä vastuunkantajataho. Valtakunnan tasolla tulee harkittavaksi kokonaisvastuun ja -koordinaation antaminen esimerkiksi valtioneuvoston kanslialle. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä valtioneuvoston kanslian johdolla toteutettavaan Terveet tilat 2028 -ohjelmaan, jolla pyritään vastaamaan rakennusten kosteus- ja homeongelmiin. Myös kosteus- ja homeongelmat ovat monelle eri hallinnonalalle ulottuva ilmiö, jossa poikkihallinnollinen, koordinoitu yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää.

Muita ongelmia nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisemisessä ja torjunnassa aiheuttavat toimenpiteiden ja niiden rahoituksen lyhytjänteisyys. Järjestöjen ja kuntien toteuttama nuorisotyö on peruslähtökohdiltaan pitkäjänteistä työtä nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Hankeperusteinen ja lyhytaikainen rahoitus soveltuvat huonosti tähän tarkoitukseen. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, että hankerahoitus edellyttää aina uusien kehittämiskohdeiden ideoimista, vaikka jo vaikuttavaksi osoittautuneita toimintamalleja olisi käytössä. Tämä puolestaan kuormittaa hanketyöhön osallistuvia ja laskee motivaatiota. Etenkin ennalta ehkäisevän työn kannalta olisi tärkeää siirtää rahoitusta kehittämishankkeista kohti pitkäkestoista ja pysyväisluonteista rahoitusta. Valiokunta toistaa aiemmissa mietinnöissään (TrVM 1/2014 vp ja TrVM 11/2018 vp) lausumansa, että on olennaista saada rahoitus pysyväälle pohjalle ja pyrkiä

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

pois hankelähtöisestä rahoituksesta. Hankekohtaisen rahoituksen on todettu vaikeuttavan pysyvien toimintatapojen juurruttamista.

Hallituskausittain vaihtuvat hankkeet ja ohjelmat eivät tue myöskään peruspalvelujen pitkäjänteistä kehittämistä. Tarkastusvaliokunta on kiinnittänyt tähän asiaan huomiota mietinnössään TrVM 11/2018 vp, jossa se käsitteli pääministeri Sipilän hallituksen kärkihankkeita. Valiokunta katsoi: "että arvioinneilla on tarpeen selvittää, ovatko kärkihankerahoituksen avulla aikaansaadut toimintamallit tulleet osaksi pysyviä toimintakäytäntöjä vai onko rahoituksella saatu aikaan kertaluonteisia hankkeita, joilla ei ole pitkäkestoisia vaikutuksia toiminnan rakenteisiin ja toimintatapoihin hankkeen päättymisen jälkeen. Valiokunnan käsitys on, että osalla hankkeista ei ole ollut mahdollisuuksia onnistua, sillä toiminnan rakenteellisiin muutoksiin vaaditaan pysyväisluonteista rahoitusta."

Painopisteen siirtyminen ennalta ehkäisevään toimintaan

Yksi eduskunnan voimassa olevista, nuorten syrjäytymistä koskevista kannanottokohdista käsittelee painopisteen siirtoa sosiaali- ja terveyspalveluissa korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään toimintaan (EK 12/2014 vp — M3/2014 vp — TrVM 1/2014 vp): "Eduskunta edellyttää, että hallitus sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää uudistaessaan siirtää painopisteen korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään toimintaan ja puuttuu lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Käytettävissä olevien voimavarojen uudelleen suuntaaminen on sekä inhimillisesti että julkisen talouden kestävyden kannalta välttämätöntä. Olemassa olevien hyvien käytäntöjen levittäminen, jalostaminen ja uusien kokeileminen tulee toteuttaa suunnitelmallisesti uudistuksen yhteydessä."

2000-luvulla on tehty lukuisia muutoksia, joilla on pyritty siirtämään painopistettä lasten ja nuorten palveluissa korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään tukeen. Tästä huolimatta useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat toivat esiin sen, ettei lasten ja nuorten ongelmiin kyetä tarttumaan riittävän varhaisessa vaiheessa vaan ongelmista ehtii kasvaa suuria avun viivästyessä. Kun peruspalvelujen piirissä ei kyetä antamaan riittävää tukea ja jos pääsy erityispalveluiden piiriin kestää kauan, pääsevät ongelmat pahenemaan ja kasautumaan. Esimerkiksi mielenterveyspalveluiden painopistettä ei ole saatu riittävästi siirrettyä peruspalveluihin. Peruspalveluilla ei ole asiantuntijoiden mukaan realistisia mahdollisuuksia puuttua varhaisessa vaiheessa lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmiin. Valiokunta painottaa, että palveluja järjestettäessä on kiinnitettävä huomiota nuorten tarvitsemien palvelujen saatavuuteen, saavutettavuuteen ja oikea-aikaisuuteen.

Osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (2016—2018 ja 2019) on jokaisen maakunnan alueella kehitetty perhekeskuksia ja niiden toimintaa. Asiantuntijaselvityksen mukaan mallin vaikutuksista lastensuojelutarpeen vähenemiseen on jo saatavilla alustavia tietoja. Lisäksi perhekeskusmallin kerrotaan vähentäneen palvelujen hajanaisuutta ja parantaneen niiden saavutettavuutta. Asiantuntijakuulemisissa nousi kuitenkin myös esiin, ettei nuoria ja heidän tarpeitaan ole huomioitu riittävästi lapsi- ja perhepalveluita uudistettaessa, vaan työ on suunnattu etenkin perheiden ja alakouluikäisten sekä sitä nuorempien tukeen.

Nuorelta ja hänen läheisiltään vaaditaan paljon tietoa, aktiivisuutta ja rohkeutta ehkäisevän tuen piiriin pääsemiseksi. Tilanne on ongelmallinen, jos nuorella itsellään on heikentynyt toimintaky-

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

ky, heikot verkostot tai niukasti tietoa tarjolla olevista palveluista ja toimintamuodoista. Ongelmaa lisää se, että nuorten palvelut ovat pirstoutuneet kouluterveydenhuollon ja muun oppilas-huollon välille. Valiokunta katsoo, että lapsille ja nuorille tulee olla helposti saatavilla palveluja heidän omassa arkiympäristössään.

Mahdollisuudet hankkia tietoja tarjolla olevista palveluista riippuvat myös siitä, millainen lukutaito nuorella on. Valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan lukutaito on heikentynyt kaikilla nuorilla vuoden 2006 jälkeen ja aivan erityisesti heikennystä on tapahtunut niissä nuorten ryhmissä, joissa lukutaito on ollut jo ennestään heikolla tasolla. Osaamiserot ovat myös kasvaneet. Valiokunta pitää erittäin huolestuttavana asiantuntijakuulemisessa esitettyä tietoa, että jopa kymmenesosalla peruskoulun päättävistä nuorista jää saamatta sellainen lukutaito, joka mahdollistaa jatko-opinnot, työelämään osallistumisen ja aktiivisen kansalaisuuden.

Asiantuntijaselvityksen mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on vähentynyt, mutta kiireellisten sijoitusten määrä on puolestaan vain kasvanut. Vuonna 2017 sijoitettiin kiireellisesti kodin ulkopuolelle 4 081 lasta ja vuonna 2018 vastaavasti 4 390 lasta. Kiireellisten sijoitusten määrä on viisinkertaistunut 18 vuodessa, sillä vuonna 2000 kiireellisesti sijoitettuna oli vuoden aikana 940 lasta. Valiokunta on erittäin huolestunut tästä kehityskulusta. Valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan lastensuojelun kautta sijoitettujen lasten määrä on pienten lasten osalta pysynyt samana 1990-luvulta asti, sen sijaan teini-ikäisten huostaanotettujen määrä on kasvanut. Asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, ettei kansallisella tasolla tiedetä tarkkaan, miksi nuoria ajautuu kasvavissa määrin lastensuojelun asiakkuuksiin ja mitkä kaikki tekijät tähän vaikuttavat.

Lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa kunnan järjestämään tarvittavan jälkihuollon sijaishuollossa olleelle lapselle ja nuorelle. Kuntaliitolta saadun tiedon mukaan vuonna 2018 jälkihuolto-perustein sijoitettuna oli 1 621 lasta ja nuorta, minkä lisäksi avohuollon tukea sai yhteensä 7 595 jälkihuollossa olevaa lasta ja nuorta. Jälkihuollon yläikäraja nousee ensi vuoden alussa 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen, mikä tarkoittaa jälkihuollossa olevien nuorten määrän kasvua. Neljänä seuraavana vuonna jälkihuollosta ei poistu ketään iän perusteella ja joka vuosi tulee Kuntaliiton mukaan noin 2 200—2 500 uutta nuorta jälkihuollon piiriin täytettyään 18 vuotta. Valtionosuutta laajentuneen tehtävän hoitoon on tulossa vuodesta 2020 alkaen 12 miljoonaa euroa neljänä vuonna peräkkäin.

Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin jälkihuollossa havaittuja puutteita. Asuinkunnasta riippuen tuen laatu ja määrä voivat vaihdella suuresti ja apu voi olla sattumanvaraista. Jälkihuollon sisältöön vaikuttaa se, missä päin Suomea nuori asuu ja mikä kunta on vastuussa jälkihuollon järjestämisestä ja kustannuksista. Lisäksi aina ei huomioida nuorten yksilöllisiä tarpeita jälkihuollossa.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuus

Mielenterveys- ja päihdepalveluista on voimassa kannanotto kohta (EK 12/2014 vp — M 3/2014 vp — TrVM 1/2014 vp), joka kuuluu: "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joiden avulla ensiksi suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevat mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät henkilöt saavat tarvitsemansa avun. Tähän tarvitaan varhaista puuttumista ja matalan

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

kynnyksen palveluja sekä nuorelle yhteyshenkilö, joka hallinnonrajoista riippumatta etsii nuorelle avun ja palvelut joustavasti sekä nopeasti. Yhteyshenkilön nimeäminen on erityisen tärkeää suuremman syrjäytymisriskin omaaville maahanmuuttajanuorille."

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi esiin, että mielenterveyden häiriöt ovat koululaisten ja nuorten aikuisten tavallisimpia terveysongelmia. Noin 20—25 % nuorista kärsii mielenterveyden häiriöstä jossain vaiheessa. Perus- ja erikoissairaanhoidon työnjaon mukaan lievien mielenterveyshäiriöiden hoito kuuluu perustasolle. Palvelujärjestelmä on pirstaleinen, sillä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut on hallinnollisesti sijoitettu terveydenhuollon (lastenneuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, terveyskeskusvastaanotto), sivistystoimen (varhaiskasvatus, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut, nuorisotyö) sekä sosiaalihuollon (perheneuvolat, perhetyö, lastensuojelu) alaisuuteen. Lapset ja nuoret eivät saa mielenterveysongelmiinsa riittävästi apua perustasolla, mikä kuormittaa ja ruuhkauttaa erikoissairaanhoidoa. Lisäksi asiantuntijat toivat esiin palvelujärjestelmän koordinoimattomuuden. Lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisestä, häiriöiden ehkäisemisestä ja niiden hoitamisen kokonaisuudesta ei vastaa eikä sitä johda mikään taho. Valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut saadaan toimiviksi perustasolla ja matalalla kynnyksellä, jolloin ongelmiin voidaan puuttua varhemmin eikä erikoissairaanhoido kuormitu nykyisessä määrin. Sekä inhimilliset että taloudelliset perusteet puoltavat tätä.

Suomen Kuntaliitto selvitti vuonna 2017 lastensuojelun asiakkaina olevien lasten palvelujen saatavuutta. Kaikkien selvityksessä mukana olleiden kohdalla terveydenhuollon tutkimusten ja palveluiden saatavuus oli aiempaan verrattuna heikentynyt. Merkittävin heikennys oli tapahtunut lasten tarvitsemien mielenterveyspalveluiden saatavuudessa. Puuttuvia mielenterveyspalveluita on korvattu ottamalla lapsi sijaishuoltoon. Selvityksessä ilmeni, että joka kolmas kunta on sijoittanut usein lapsia sijaishuoltoon, koska tarvittavia mielenterveyspalveluja ei ollut järjestynyt. Tarkastusvaliokunta kiinnittää vakavaa huomiota vallitsevaan tilanteeseen, jossa mielenterveyspalveluiden saatavuuden puutteita korjataan lastensuojelupalvelujen avulla. Valiokunta ei pidä tätä hyväksyttävänä eikä valtion taloudenhoidon kannalta tarkoituksenmukaisena toimintana.

Mielenterveys- ja päihdeongelmat liittyvät usein toisiinsa. Ne voivat olla paitsi syrjäytymisen syy myös sen seurausta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2016 kuntakyselyn aineistosta kokoaman raportin mukaan nuorille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä ilmoitti tekevänsä 84 % ja lapsille suunnattua 69 % kunnista. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan nuorten päihdeiden käytössä on tapahtunut positiivista muutosta alkoholin osalta, sillä sen käyttö on vähentynyt 2010-luvulla nuorten keskuudessa. Sen sijaan huumausaineiden kokeilu ja käyttö on viime vuosina lisääntynyt. Nuoren on usein vaikeaa päästä päihdekuntoutukseen, matalan kynnyksen palveluita ei ole riittävästi tarjolla, vakavista päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria ei löydetä tai heitä ei onnistuta kiinnittämään hoidon piiriin riittävän hyvin. Valiokunta pitää tilannetta huolestuttavana ja katsoo, että nuorille suunnattuja tehokkaita päihdepalveluja tulee vahvistaa.

Tiedonkulku viranomaisten välillä

Kaksi eduskunnan voimassa olevaa kannanottokohtaa nuorten syrjäytymisestä koskevat lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tietosuoja- ja salassapitoasioita sekä tiedonkulun varmentamis-

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

ta ja yhtenäisiä tietosuojaja- ja salassapitokäytäntöjä (EK 12/2014 vp — M 3/2014 vp — TrVM 1/2014 vp, kannattokohdat 4 ja 5). Valiokunnan asiantuntijoilta saaman tiedon mukaan tiedonkulussa viranomaisten välillä on edelleen puutteita. Lainsäädännössä on paljon sektorikohtaista sääntelyä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa syntyneiden henkilötietojen käsittelystä. Lisäksi tiedonsaantioikeudet muilta viranomaisilta vaihtelevat eri toimialojen välillä. Tiedonhallintaa koskevaa lainsäädäntöä ei osata hyödyntää riittävästi, sillä ammattilaiset eivät tunne kaikilta osin oman alansa tietosuojaan liittyviä, hajallaan eri säädöksissä olevia säännöksiä ja arastelevat tämän vuoksi oikeuksiensa käyttöä. Tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön tulkinta on myös kirjavaa. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan salassapitosäännökset eivät estä ammattilaisten välistä yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Tiedonkulun ongelmat johtuvat useammin puutteellisesta lainsäädännön tuntemuksesta kuin itse lainsäädännöstä. Valiokunta toteaa, että viranomaisten välinen puutteellinen tiedonkulku heikentää lasten, nuorten ja perheiden varhaista ja oikea-aikaista avunsaantia, ja pitää tärkeänä, että viranomaisten osaamista tiedonkulun turvaamiseksi parannetaan koulutuksen ja ohjeistuksen avulla.

Asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin kuntien ja Kelan välisen tietojenvaihdon ongelmat perustoimeentulotuen kohdalla. Lainsäädännössä on vain muutamia säännöksiä, jotka mahdollistavat omaaloitteisen tiedonvaihdon Kelan ja kunnan välillä ilman asiakkaan suostumusta, vaikka kummankin toimijan työtä ohjaa ensisijaisesti asiakkaan etu. Kelan ja kuntien välillä ei ole myöskään yhteistä tietojärjestelmää eikä sellaisia tiedonvaihto- ja viestintävälineitä, joiden avulla voitaisiin varmistaa yksittäisten yhteydenottojen onnistuminen viranomaisten välillä. Tästä voi seurata, ettei myönnetty toimeentulotuki ole yksittäisen asiakkaan etujen mukainen tai tosiasiallisesti vastaa hänen elämäntilannettaan tai oikeuksiaan.

Nuorten osallisuus

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi vahvasti esiin nuorten osallisuuden tärkeys ja toisaalta nuorten siinä tällä hetkellä kokemat puutteet. Nuorten palvelukokemuksissa toistuvat usein mitätöimisen ja vähättelyn sekä syrjään jäämisen ja sivuutetuksi tulemisen kokemukset. Tämä on valiokunnan mielestä huolestuttavaa, sillä negatiiviset kokemukset heikentävät nuorten luottamusta palveluihin ja avun saamiseen sekä nostavat kynnyksen tuen piiriin hakeutumiseen. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että nuori tulee kohdata ja häntä tulee kohdella yksilönä. Nuoren toiveita esimerkiksi jatko-opinnoista tulee kuunnella ja tukea eikä luokitella hänen mahdollisuuksiaan edistyä opinnoissaan sillä perusteella, että hän on ollut esimerkiksi lastensuojelutoimenpiteiden kohteena. Osallisuutta on parhaimmillaan se, että nuori pääsee itse vaikuttamaan omiin tavoitteisiinsa ja että hänet otetaan vakavasti.

Valiokunta kiinnittää huomiota asiantuntijakuulemisissa ilmi tulleeseen seikkaan siitä, että tietoa nuorten palvelukokemuksista tai tyydyttymättömistä palvelutarpeista ei ole saatavilla. Palveluiden käyttöä tilastoidaan tarkasti, mutta tiedot palveluiden laadusta ovat vähäisiä. Nuorten palveluja kehitettäessä on tärkeää ottaa mukaan nuorten kokemustieto tutkitun tiedon ja asiantuntijatiedon ohien.

Saamiensa selvitysten perusteella tarkastusvaliokunta katsoo, että nuorten syrjäytymistä koskevat eduskunnan kannanotot on syytä pitää edelleen voimassa. Valiokunta tulee seuraamaan asiaa ja käynnistämään tutkimushankkeen aihepiiriin liittyen.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Rakennusten kosteus- ja homeongelmat

Nykytila

Tarkastusvaliokunta on vuonna 2013 antamassaan mietinnössä rakennusten kosteus- ja homeongelmista (TrVM 1/2013 vp) kiinnittänyt laajalti huomiota rakentamisen laatuun liittyviin kysymyksiin, mm. rakennusalan osaamisen, koulutuksen ja neuvonnan, rakentamisen vastuukysymysten sekä rakentamisen valvonnan näkökulmasta. Mietinnön perustana on valiokunnan tilaama tutkimus (eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2012) ja laaja asiantuntijakuuleminen. Mietinnön perusteella eduskunta hyväksyi 14-kohtaisen kannanoton (eduskunnan kirjelmä EK 5/2013 vp), jonka toteutumista valiokunta on seurannut.

Valiokunta on perehtynyt kosteus- ja homeongelmien nykytilaan käsitellessään hallituksen vuosikertomusta vuodelle 2018. Asiantuntijakuulemisissa saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, etteivät toimenpiteet rakentamisen laadun parantamiseksi sekä kosteus- ja homeongelmien ennaltaehkäisemiseksi ja niistä aiheutuvien haittojen pienentämiseksi edelleenkaan ole riittäviä. Rakentamisen laatuun liittyvät ongelmat nousevat toistuvasti esiin sekä julkisissa rakennuksissa että uudisrakentamisessa. Valiokunta on kiinnittänyt ongelmaan huomiota seuraavissa mietinnöissään TrVM 3/2018 vp ja TrVM 8/2017 vp sekä lausunnossaan TrVL 10/2018 vp. Valiokunta toteaa kuitenkin, että valiokunnan vuonna 2013 valmistunut mietintö ja eduskunnan kannanotot ovat vaikuttaneet siihen, että kehitystä on tapahtunut.

Terveet tilat 2028 -hanke

Valiokunta toteaa, että vuonna 2018 aloitettu laaja ja poikkihallinnollinen Terveet tilat 2028 -hanke on tärkeä eduskunnan kannanottojen toteuttamisessa. Kymmenvuotisen hankkeen päätavoitteena on julkisten rakennusten tervehdyttäminen ja kaikkien sisäilmasta oireilevien hoidon ja kuntoutuksen tehostaminen. Ohjelman toimeenpanoa koordinoi valtioneuvoston kanslia ja toimeenpanosta vastaavat hallinnonaloillaan ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Kymmenen vuoden aikana on tarkoitus toteuttaa toimenpiteitä seitsemällä eri toimenpidealueella:

- 1) toimet julkisten rakennusten kunnan selvittämiseksi ja Terveet tilat 2028 -toimintamallin kehittämiseksi,
- 2) vuorovaikutus ja viestintä,
- 3) terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen,
- 4) rakentamiseen, kiinteistöjen käyttöön ja ylläpitoon liittyvien prosessien vahvistaminen,
- 5) terveen rakentamisen hankinta- ja omistuspalveluiden vahvistaminen,
- 6) osaamisen arviointi ja tarvittavat päivitykset sekä
- 7) ohjelman toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta.

Tämä asia sisältyy myös hallitusohjelmaan, jonka mukaan Terveet tilat 2028 -hankkeen kunnianhimoa lisätään ja tarkastellaan sen tavoitteenasettelua ja toimialaa sisäilmaongelmien tehokkaammaksi ratkaisemiseksi.

Asiantuntijakuulemisen mukaan hankkeen yhtenä kipupisteenä on resurssien vähyyys suhteessa ongelman laajuuteen. Asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota siihen, että hankkeen ta-

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

voitteiden saavuttaminen edellyttäisi lisää henkilöresursseja ja taloudellisia kannustumia kunta-sektorille ja siihen, että hankkeen lukuisten toimenpiteiden toteuttaminen suunnitellusti edellyttäisi enemmän resursseja myös terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen osa-alueelle. Jo nyt hankkeen alkuvaiheessa kaikkia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen osahankkeita ei ole voitu toteuttaa suunnitellusti resurssien vähyden vuoksi. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä hankkeeseen on ehdotettu 1,5 milj. euron määrärahaa (23.01.25). Momentin määrärahaa on tarkoitus käyttää toimenpideohjelman toimeenpanon tukemiseen, kuten koordinointiin, vuoro-vaikutukseen, viestintään sekä selvityksiin valtioneuvoston kansliassa ja ministeriöissä. Julkisen talouden suunnitelmassa (VNS 2/2019 vp) hankkeeseen on varattu vuosina 2020—2023 1,5 milj. euroa vuodessa. Valiokunta katsoo, että Terveet tilat 2028 -hankkeelle on varattu liian vähän määrärahoja ja henkilöresursseja, jotta hanke lähtisi tuloksellisesti liikkeelle ja hankkeelle asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Valiokunnan käsitys on, että nykyinen määräraha ei ole riittävä, jotta hankkeella olisi todellisia vaikutuksia sisäilmaongelmien ennaltaehkäisemiseen ja niistä aiheutuvien haittojen vähentämiseen.

Keskeiset ongelmakohdat

Kuntien mahdollisuudet korjata ja uudistaa vanhaa rakennuskantaansa vaihtelevat. Asiantuntijakuulemisen perusteella kunnissa tarvitaan taloudellisten resurssien lisäksi edelleen paljon tukea sisäilma-asioiden hallintaan liittyvissä kysymyksissä, mm. rakennusterveysosaaminen, terveydellisen riskin arviointi, hyvien käytäntöjen omaksuminen, rakennuskannan ylläpito, korjauskohteiden priorisointi, eri toimijoiden yhteistyö, julkisen paineen hallinta päätöksenteossa, viestintä. Suomen Kuntaliiton ehdotus on, että Terveet tilat 2028 -hankkeeseen lisättäisiin seuraavia toimia:

- 1) teknistaloudellinen kartoitus kuntien edellytyksistä selvittää rakennuskannan uudistustarpeesta kuntatalouden näkökulmasta,
- 2) kunnille kohdistettu kannustinmekanismi, joka tähtäisi kuntien kiinteistöjen ylläpidon laadun parantamiseen,
- 3) pitkäaikainen tuki ja kannustimet palveluverkkojen, esim. kouluverkon, uudistamisen eri vaiheisiin, rakennusten sisäilmatutkimusten ja kuntotutkimusten suora tukeminen sekä rakennuskannan uudistumisen tukeminen kannustumien avulla,
- 4) 1—2 asiantuntijan työpanos kymmenen vuoden ajan koordinoimaan kuntakentän toimenpiteitä ja kuntaverkostoja sekä vastaamaan viestinnästä ja
- 5) kannustinmekanismi kuntien rakennusterveysosaamisen edistämiseksi.

Kuntaliiton arvio mainittujen lisätoimenpiteiden kustannuksista on noin 3,5—4,5 milj. euroa vuodessa. Pelkillä hyvien käytäntöjen levittämällä ja viestinnällä ei Kuntaliiton mukaan vielä ratkaista investointiin ja kiinteistöjen ylläpitoon liittyviä ongelmia.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että sisäilmakysymysten osaamista ja koulutusta, mm. rakennusfysiikan, parannetaan, jotta alan asiantuntijoita olisi riittävästi. Puute alan asiantuntijoista näkyy esimerkiksi ympäristöministeriössä, jossa ei ole ajoittain ollut yhtään sisäilmaongelmiin erikoistunutta asiantuntijaa, ja pätevän asiantuntijan löytämisessä on ollut vaikeuksia. Valiokunta pitää hyvänä lähtökohdana sitä, että Terveet tilat 2028 -ohjelmassa on tarkoitus käynnistää vuonna 2020 selvitys nykyisen kiinteistö- ja rakennusalan koulutuksen tuottamasta sisäilmaosaamisesta. Samalla selvitetään, kuinka hyvin alan opettajat hallitsevat sisäilmakysymyksiä.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Valiokunta pitää tärkeänä lisätä tietämystä sisäilmaongelmien ennaltaehkäisemisestä ja niistä aiheutuvien terveyshaittojen vähentämisestä panostamalla monitieteelliseen tutkimukseen. Monitieteellinen tutkimus auttaa ymmärtämään ja hallitsemaan kokonaisvaltaisemmin sisäilmakysymyksiä sekä vähentämään sisäilma-alalla nykyisen vallitsevaa tietojen ristiriitaisuutta, vastakainasettelua ja epäluottamusta. Valiokunta pitää hyvänä, että Terveet tilat 2028 -hankkeessa on vuonna 2019 valittu yhdeksi toiminnan painopisteeksi tutkijaverkoston, tutkijayhteistyön ja sisäilma-alan tutkimusohjelman kehittäminen. Nykyisen tutkimustiedon perusteella ei pystytä aukottomasti osoittamaan terveyshaittoja tai -riskejä. Lokakuussa 2019 julkaistun Kansallisen sisäilmakartoituksen perusteella ihmiset kokevat sisäilmaan liittyvät terveysriskit usein suurempina ja vakavampina, kuin mitä ne nykyisen tutkimustiedon perusteella ovat. Valiokunta pitää tärkeänä, että viranomaisviestintä perustuu luotettavaan tutkimustietoon, jolloin vältetään tarpeettoman huolen syntymistä terveysriskeistä ja terveydellisestä haitasta. Olemassa oleva tutkimustieto tulee nykyistä paremmin pystyä hyödyntämään sisäilmaongelmien ennaltaehkäisevissä ja korjaavissa toimenpiteissä.

Terveet tilat 2028 -hankkeen yhtenä lähtökohtana on ollut tarkastusvaliokunnan vuonna 2013 valmistunut mietintö rakennusten kosteus- ja homeongelmista ja sen perusteella annettu eduskunnan kannanotto. Eduskunnan kannanoton toteuttaminen on vaikuttanut pyrkimykseen parantaa rakentamisen laatua sekä ehkäistä rakennusten kosteus- ja homeongelmia ja niistä aiheutuvia haittoja. Konkreettisista tuloksista ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta tulee kuitenkin saada nykyistä enemmän tietoa. Asiantuntijakuulemisen perusteella Terveet tilat 2028 -hankkeen toteuttamisessa ja vireillä olevassa maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa tullaan ottamaan huomioon eduskunnan yli kuusi vuotta sitten antaman kannanoton voimassa olevat kohdat. Valiokunta toteaa, että Terveet tilat 2028 -hanke on nyt keskeisin hallituksen käytettävissä oleva väline ja sen toimeenpano on edellytys eduskunnan kannanottojen toteuttamisessa. Valiokunta tulee seuraamaan asiaa ja *edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä Terveet tilat 2028 -hankkeen konkreettisista tuloksista ja arvioi hankkeen vaikuttavuutta.*

Ulkoministeriön tietoturva

Valiokunta kiinnitti mietinnössään hallituksen vuosikertomuksesta 2017 huomiota ulkoministeriön toimintaympäristön muutoksiin ja erityisesti tietoturvariskeihin. Valiokunnan mietinnön TrVM 11/2018 vp pohjalta eduskunta hyväksyi kannanoton: "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ulkoasiainhallinnon tietoturvajärjestelyjen parantamiseksi ja sisällyttää tarvittavat määrärahat vuoden 2019 lisätalousarvioesitykseen." Käsitellessään hallituksen vuosikertomusta vuodelta 2018 valiokunta on pyrkinyt selvittämään, mihin toimenpiteisiin eduskunnan kannanoton johdosta on ryhdytty ulkoasiainhallinnon tietoturvan parantamiseksi.

Vuoden 2018 hallituksen vuosikertomuksen mukaan tieto- ja kyberturvallisuudella on suuri merkitys ulkoasiainhallinnon toiminnassa muun muassa Suomen EU-puheenjohtajuuskauden myötä. Kohdennettujen haittaohjelmien, kehittyneiden verkkohyökkäysten, valeutisoinnin ja muiden erilaisten tiedonkeruu- ja vaikuttamisyritysten rooli on säilynyt merkittävänä tai kasvanut ja vaikuttaa erityisesti ulkoasiainhallinnon kaltaiseen globaalisti toimivaan ja laajat sidosryhmäyhteydet omaavaan toimijaan. Vuosikertomuksen mukaan ulkoasiainhallinnon erityistarpeet huomioidaan valtioneuvoston keskitetyissä ratkaisuissa.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan eduskunnan edellyttämät kehitystarpeet ulkomaan edustustoissa on huomioitu ja korjaaviin toimiin on ryhdytty. Valiokunnan saaman tiedon mukaan eduskunnan edellyttämien toimenpiteiden kustannusarviot valmistuivat vasta keväällä 2019. Näin ollen määrärahaa ei voitu lisätä vuoden 2019 lisätalousarvioon. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä ulkoministeriölle on osoitettu yhden henkilötövuoden ja 1,5 milj. euron rahoitus tietoturvallisuuden kehittämiseen.

Suojattujen neuvottelutilojen ja suojattuun reaaliaikaiseen vuoropuheluun tarkoitettun tietojärjestelmän suunnittelutyöt on aloitettu. Myönnettyjen määrärahojen avulla ulkoministeriö voi toteuttaa suunnitellun tietojärjestelmän ja neuvottelutilat. Tilojen rakentamisjärjestys perustuu valtiojohtoon tiedonsaantitarpeeseen ja olemassa olevien tilojen muuntomahdollisuuksiin. Moskovan suurlähetystö ja Nato-edustusto varustetaan hankkeessa ensimmäisinä. Kaikkiin edustustoihin ei kuitenkaan ole mahdollista järjestää suojattuja tiloja olemassa olevan rakennuskannan vuoksi. Tämän lisäksi asiantuntijoiden mukaan tietoturvan parantamisessa haasteita aiheuttaa henkilöstön osaaminen ja tietoteknisen henkilöstön riittävyys.

Valiokunta pitää hyvänä, että ulkoministeriölle on osoitettu määrärahat tietoturvallisuuden kehittämiseen. Valiokunta kuitenkin kiinnittää edelleen huomiota tietoteknisen henkilöstön riittävyteen, koko henkilöstön tietoisuuden ja osaamisen kehittämiseen sekä edustustojen tilaratkaisuihin tietoturvan varmistamisessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että tietoturvaa edistävän toimintakulttuurin omaksumiseen kiinnitetään erityistä huomiota ulkoministeriön kaikilla organisaatiotasolla. Tietoturvallisia välineitä ja toimintatapoja tulee käyttää, vaikka se olisi hankalampaa kuin tavallisten työvälineiden käyttäminen.

Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa eduskunnan kannanoton EK 47/2018 vp — K 11/2018 vp — K 17/2018 vp kohtaa 3 poistettavaksi ja tilalle seuraavaa uutta kannanottoa. *Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä ulkoasiainhallinnon tietoturvajärjestelyjen parantamiseksi ja raportoi niistä hallituksen vuosikertomuksessa.*

Poistettavat tarkastusvaliokunnan kannanotot

Tarkastusvaliokunta katsoo, että seuraavien kannanottojen johdosta suoritettavat toimenpiteet ovat riittäviä tai että kannanotot ovat edelleen merkityksellisiä, mutta ovat menettäneet ajankohtaisuutensa.

Harmaa talous

EK 42/2010 vp — M 8/2010 vp

Rekisteritietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantaminen

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin rekisteritietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantamiseksi. Tässä yhteydessä on arvioitava myös rekisterimerkintärikosta koskevan sääntelyn kehittämistarvetta, jotta kriminalisoinnilla voidaan tehokkaasti ennalta ehkäistä rekisteritietojen vääristely.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Majoitus- ja ravintola-alalla käytettäviä tyyppihyväksytyjä kassakoneita koskevan lainsäädännön valmisteleminen

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tyyppihyväksytyjä kassakoneita koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi ja käyttöön ottamiseksi ohimyyntin kontrolloimiseksi ravintola-alalla. Ravintola-alalta saatujen kokemusten perusteella vastaavanlaisen lainsäädännön ulottamista muillekin käteistoimialoille on harkittava.

Verovalvonnan tarpeiden huomiointi moniportaisessa hallintarekisteröinnissä

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiinnittää arvopapereiden moniportaisessa hallintarekisteröinnissä vakavaa huomiota verovalvontaan. Lisäksi lainsäädännön vaikutuksia tulee seurata erityisen tarkasti ja puuttua lainsäädännöllisin ja muin toimenpitein lainvastaisiin järjestelyihin.

Törkeiden veropetosten ja muiden törkeiden talousrikosten enimmäisrangaistuksen koventaminen

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin törkeiden veropetosten ja muiden törkeiden talousrikosten enimmäisrangaistuksen koventamiseksi.

Hallinnollisten seuraamusmaksujen käytön laajentaminen aloilla, joilla harmaa talous on laajaa

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää välittömästi hallinnollisten seuraamusmaksujen käytön laajentamista nykyisestä erityisesti aloilla, joilla harmaa talous on laajaa.

EK 26/2015 vp — K 9/2015 vp — K 15/2015 vp

Viranomaisten välinen tiedonvaihto harmaan talouden torjunnassa

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle selvityksen vuoden 2016 loppuun mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt viranomaisten välisen tiedonvaihdon kehittämiseksi harmaan talouden torjunnassa sekä myös yleisemmin.

Julkisen sektorin tietojärjestelmät

EK 10/2012 vp — M 3/2012 vp

Sosiaali- terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja käyttää pikaisesti tietohallintolain mahdollisuutta asetuksin säätää muun muassa avoimista rajapinnoista. Samanaikaisesti kun päätetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteista ja järjestämisvastuusta, tulee linjata tietohallintorakenteen vaatimat toimivalta- ja vastuusuhteet tavalla, joka ei jätä epäselvyyttä siitä, mikä toimijalla on viimekätinen vastuu asiassa.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Rakennusten kosteus- ja homeongelmat

Valiokunta ehdottaa seuraavien kannanottokehtien poistamista ja ehdottaa niiden tilalle päätösehdotuksessa uutta kannanottokehtä.

EK 5/2013 vp — M 5/2013 vp

Rakentamisen ohjauksen ja neuvonnan uudistaminen kosteuden hallitsemiseksi

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin rakentamisen ohjauksen ja neuvonnan uudistamiseksi, koska nykyinen ohjausjärjestelmä ei toimi. Tässä yhteydessä tulee saada aikaiseksi toimiva rakennusten elinkaaren aikainen ja rakentamisen kosteudenhallintaa koskeva keskitetty valtion ohjaus- ja neuvontajärjestelmä. Nykyisistä viranomaisista tehtävän hoitoon soveltuisivat esimerkiksi ARA tai yksi ELY-keskuksista.

Rakennusten terveellisyys ja rakennusalan pätevyysvaatimukset

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa jo nyt käynnissä olevissa maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakentamismääräyskokoelman muutosten valmisteluissa rakennusten terveellisyyden paremmin huomioon. Valmisteluun tulee sisältyä myös selkeät rakennusalan pätevyysvaatimukset, joiden avulla parannetaan alan osaamista ja lisätään pätevien asiantuntijoiden määrää. Pätevyysvaatimusten tulee olla myös yhdenmukaisia terveydensuojelua ja työsuojelua koskevien säädösten kanssa.

Rakennusten terveellisyyden valvonta

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus löytää tosiasialliset keinot rakennusten terveellisyyttä koskevien säädösten ja määräysten noudattamiseksi. Rakentamista on pystyttävä valvomaan nykyistä paremmin, ja valvonnan on oltava oikea-aikaista. Tärkeää on parantaa rakennushankkeen vaihekohtaista dokumentointia mietinnössä esitetyllä tavalla ja tarkastusasiakirjamenettelyä, jotta reaaliaikaisesti voidaan todentaa, kuka on rakennushankkeen eri vaiheissa tehnyt, mitä ja miten. Tämän lisäksi tulee rakennuksesta näkyä, esim. kyltissä, mikä taho on toiminut pääsuunnittelijana, pääurakoitsijana ja valvojana.

Rakennustyömaiden kosteudenhallinnan parantaminen

5. Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin rakennustyömaiden kosteudenhallinnan parantamiseksi. Vaativille kohteille tulee nimetä kosteuden ja puhtauden hallinnasta vastaava asiantuntija. Muissa kohteissa vastaavan työnjohtajan vastuuta työmaan kosteudenhallinnasta tulee lisätä. Hallituksen on luotava ohjeistus rakennushankekohtaiselle kosteudenhallintasuunnitelmalle, jonka liittämistä osaksi rakennushankkeen tarjouspyyntöä muodostuisi luonteva ja vakiintunut käytäntö.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Toimintatavat ja menetelmät kosteus- ja homevaurioiden selvittämiseksi

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, jotta toimintatavat ja menetelmät kosteus- ja homevaurioiden selvittämiseksi ovat nykyistä luotettavampia. On käynyt ilmi, että kosteus- ja homevauriokorjaukset ovat usein epäonnistuneet. Vireillä olevan terveydensuojelulain sekä asumisterveysohjeen uudistamisen yhteydessä tulee parantaa terveyshaittojen syiden etsimisessä käytettävien menetelmien laatua ja selkeyttää ohjearvojen käyttöä. Lisäksi kansalaisille on kerrottava, mitä kosteus- ja homeongelmasta ei tutkimustiedonkaan perusteella tiedetä.

Tiedottaminen kosteus- ja homevaurioituneista rakennuksista ihmisten altistumisajan lyhentämiseksi

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin mm. antamalla ohjeita ja tiedottamalla hyvistä käytänteistä, jotta ihmisten altistumisaika kosteus- ja homevaurioituneissa rakennuksissa saadaan mahdollisimman lyhyeksi.

Sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden ihmisten hoitoon pääsy

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin huonosta sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden ihmisten tutkimusten, hoidon sekä viranomaisten antaman tuen parantamiseksi mietinnössä ehdotetulla tavalla. Tärkeää on huolehtia, että kaikki terveyshaitoista kärsivät pääsevät asianmukaisiin tutkimuksiin ja saavat apua riippumatta siitä, ovatko he työelämässä tai missä päin Suomea asuvat. Myös silloin, kun oireiden ja sairauksien lääketieteellisistä syistä ei ole varmuutta, tulee käytettävissä olevin keinoin varmistaa, että potilas saa hoitoa mahdollisimman hyvin.

EK 36/2017 vp — K 14/2017 vp — K 9/2017 vp

Terveet tilat 2028 -hanke

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi Terveet tilat 2028 -hankkeen etenemisestä ja tuloksista ensimmäisen kerran vuodelta 2017 annettavan hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä.

Eduskunnan budjetti- ja valvontavalta

EK 37/2017 vp — O 21/2016 vp

Asiantuntijan rooli eduskunnan valiokunnissa

1. Eduskunta edellyttää eduskunnan budjetti- ja valvontavallan toteutumisen varmistamiseksi, että hallitus selvittää tarpeet ja mahdollisuudet eduskunnan tarkastusvaliokunnan ja muiden valiokuntien valvontamahdollisuuksien parantamiseen lainsäädännössä siten, että valiokunta voi edellyttää asiantuntijoiden saapumista kuultavaksi ja lausunnot voidaan määrätä annettaviksi todistajavelvoitteella.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Perustelut poistolle: Eduskunnan oikeellinen ja asianmukainen tiedonsaanti on erittäin tärkeää eduskunnan budjetti- ja valvontavallan toteutumiseksi. Eduskunnan työtä ohjaavat ensisijaisesti perustuslaki ja eduskunnan työjärjestys. Kannanoton toteuttaminen edellyttäisi täysin uudenlaisia sääntelyä siitä, millaisia sanktioita velvoitteeseen tulla kuultavaksi tai pysyä totuudessa voitaisiin ottaa käyttöön eduskunnan valtiopäivityössä. Olennainen ero asiantuntijan ja todistajan välillä on se, että asiantuntija voidaan vaihtaa toiseen samanlaisen ammatin tai asiantuntemuksen hankkineeseen toisin kuin todistaja.

Eduskunnan pysyvät määrärahalisäykset

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus esittää talousarvioesityksessä perustelut, mikäli eduskunnan edelliseen talousarvioon esittämiä pysyviksi tarkoitettuja määrärahalisäyksiä ei ole sisällytetty seuraavan vuoden talousarvioesitykseen.

Perustelut poistolle: Vastauksessaan eduskunnan kannanottoon hallitus toteaa, että eduskunnan tekemät määrärahalisäykset käsitellään yleensä kertaluontoisina. Vastaavasti eduskunnan päättämät lisäykset käsitellään talousarvioesityksessä pysyvinä, mikäli eduskunta on ne sellaisiksi erikseen todennut. Eduskunnan tapana ei kuitenkaan ole ollut erikseen mainita sitä, onko eduskunnan tekemä lisäys tarkoitettu pysyväksi. Kannanoton hyväksymisen jälkeen on annettu kaksi talousarvioesitystä. Näihin ei sisälly eduskunnan kannanotossa edellytetyjä perusteluja, koska eduskunta ei ole maininnut, että tehdyt määrärahalisäykset olisivat pysyviä.

Hallituksen vuosikertomus 2017

EK 47/2018 vp — K 11/2018 vp — K 17/2018 vp

Ulkoasiainhallinnon tietoturvajärjestelyjen parantaminen

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ulkoasiainhallinnon tietoturvajärjestelyjen parantamiseksi ja sisällyttää tarvittavat määrärahat vuoden 2019 lisätalousarvioesitykseen.

Lausumien huomioiminen

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon sekä tähän mietintöön että sen liitteinä oleviin erikoisvaliokuntien lausuntoihin sisältyvät eduskunnan aiempia lausumia ja muitakin seikkoja koskevat kannanotot.

Asuntopolitiikan kehittämiskohteet

EK 26/2018 vp — O 61/2016 vp

Rakentamisen ja rakennusten käytön laadun parantaminen

8. Eduskunta edellyttää, että rakentamisen ja rakennusten käytön laatua selkeästi parannetaan sekä valvontaa ja vastuuta selkeytetään. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, minkälaista

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

apua ja tukea homeloukkuun jääneet tarvitsevat. Eduskunta toistaa tässä yhteydessä myös rakennusten kosteus- ja homeongelmia koskevat kannanotonsa.

Säilytettävät tarkastusvaliokunnan kannanotot

Seuraavat kannanotot jäävät voimaan.

Harmaa talous

EK 42/2010 vp — M 8/2010 vp

Tilaajavastuulain kokonaisarviointi

4. Eduskunta edellyttää hallituksen ottavan tilaajavastuulain kokonaisarvioinnin ja uudistuksen kohteeksi. Lain kehittämistarpeita on eriteltävä käytännössä saatujen kokemusten pohjalta ja laillle asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Veronkiertämisen luonteisen verosuunnittelun ehkäiseminen lainsäädännössä

23. Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan lainsäädäntöä valmisteltaessa siitä, ettei lainsäädäntö mahdollista veronkiertämisen luonteista verosuunnittelua.

Voimavarojen kohdentaminen merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan

24. Eduskunta edellyttää hallitukselta voimavarojen kohdentamista merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan. Huomiota on kiinnitettävä myös lainsäädäntöön, joka kasvattaa riskiä harmaan talouden laajenemisesta. Jälkiseurannan tulosten perusteella on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntakeinojen kehittämiseksi.

EK 14/2016 vp — K 10/2016 vp — K 15/2016 vp

Harmaan talouden torjunnan keskeiset hankkeet

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa toimenpideohjelmaan ne keskeiset hankkeet, joilla on harmaan talouden torjunnan kannalta merkittävää vaikutusta, ja varmistaa hankkeiden toteutukseen ja toimeenpanoon riittävät voimavarat.

Nuorten syrjäytyminen

EK 12/2014 vp — M 3/2014 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Painopiste ennalta ehkäisevään toimintaan

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää uudistaessaan siirtää painopisteen korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään toimintaan ja puuttuu lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Käytettävissä olevien voimavarojen uudelleen suuntaaminen on sekä inhimillisesti että julkisen talouden kestävyysnäkymien kannalta välttämätöntä. Olemassa olevien hyvien käytäntöjen levittäminen, jalostaminen ja uusien kokeileminen tulee toteuttaa suunnitelmallisesti uudistuksen yhteydessä.

Suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivien auttaminen

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joiden avulla ensiksi suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevat mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät henkilöt saavat tarvitsemansa avun. Tähän tarvitaan varhaista puuttumista ja matalan kynnyksen palveluja sekä nuorelle yhteyshenkilö, joka hallinnonrajoista riippumatta etsii nuorelle avun ja palvelut joustavasti sekä nopeasti. Yhteyshenkilön nimeäminen on erityisen tärkeää suuremman syrjäytymisriskin omaaville maahanmuuttajanuorille.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluja koskevat tietosuoja- ja salassapitoasiat

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lasten, nuorten ja perheiden palveluja koskevissa tietosuoja- ja salassapitoasioissa. Valmistelu on määrättävä yhdelle ministeriölle. Ministeriölle tulee antaa toimintaedellytykset ja toimivalta koota ja yhtenäistää viranomaisten tietosuoja- ja salassapitosäännökset mainittuja palveluja koskien. Ministeriön tulee ryhtyä tarvittaviin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin sähköisen asiakirjahallinnon ja moniammatillisen yhteistyön esteiden poistamiseksi nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja syrjäytyneiden nuorten auttamisessa.

Tiedonkulun varmentaminen sekä yhtenäiset tietosuoja- ja salassapitokäytännöt

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus edellä kannanottokohtaan neljä pohjautuen varmentaa tiedonkulun ja yhtenäiset tietosuoja- ja salassapitokäytännöt viranomaisyhteistyössä määräyksin, ohjein ja koulutuksella. Lainsäädännössä, käytännön esimiestyössä ja johtamisessa on korostettava viranomaisen velvollisuutta ottaa vastuu lapsen ja nuoren ongelmista ja etsiä niihin ratkaisuja yhteistyössä perheen ja muiden toimijoiden kanssa. Puuttumisessa tulee lähtökohtana olla aina lapsen etu ja lapsen oikeus tulla autetuksi, eikä vastuullisen toiminnan esteenä tulkintatilanteessa pidä olla pelko tietosuoja- ja salassapitosäännösten rikkomisesta ja sen seurauksista.

Rahoituksen uudistaminen

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaista rahoitusjärjestelmää uudistaessaan ottaa huomioon, että rahoitus jatkossa ohjaa järjestämään nuorten syrjäytymisen ehkäisyn vaatimat ennalta ehkäisevät ja korjaavat palvelut kokonaisuutena matalalla kynnyksellä, yhdeltä luukulta ja moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Hallinnonraajat ylittävä yhtenäinen toimintatapa

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja ottaa käyttöön yli hallinnonrajojen ulottuvan yhtenäisen toimintatavan, jonka avulla voidaan käytännön työssä tehokkaasti toteuttaa lasten ja nuorten ongelmiin varhainen puuttuminen, tiedonkulku ja toimenpiteiden seuranta sekä estää ongelmien paheneminen.

Julkisen sektorin tietojärjestelmät

EK 37/2014 vp — K 12/2014 vp — K 16/2014 vp

ICT-hankkeiden tuottavuushyödyt

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi merkittävien ICT-hankkeiden tuloksia, kustannuksia ja tuottavuushyötyjä osana hankesalkun seurantaa ja raportoi tuloksista eduskunnalle.

Hallituksen vuosikertomuksen kehittäminen

EK 26/2015 vp — K 9/2015 vp — K 15/2015 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus edelleen kehittää vuosikertomusta ottaen huomioon mietinnössä aiempina esitetyt näkökohdat. Vuosikertomukseen sisältyvän aineiston tulee olla aiempaa lukijaystävällisempää ja informatiivisempaa sekä sisältää analysoitua tietoa toiminnan ja toimintamuutosten tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta, erityisesti yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Vuosikertomuksesta tulee muodostua toimiva osa valtionhallinnon ja hallituksen suunnittelu- ja seurantajärjestelmää, mikä edellyttää muun muassa tavoitteiden asetannan selkeyttämistä budjettia laadittaessa.

Rakennusten kosteus- ja homeongelmat

EK 36/2017 vp — K 14/2017 vp — K 9/2017 vp

Julkisten rakennusten kosteus- ja homevaurioiden vastuukysymysten selkeyttäminen

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja selkeyttää lainsäädännöllisesti vastuukysymykset niissä tilanteissa, joissa julkisten rakennusten kosteus- ja homevaurioista aiheutuu terveyshaittoja mm. tutkimusten, korjaustoimien tai tiedottamisen viivästymisen tai puutteiden vuoksi.

Kokemukset nykyisestä toimeentulotukijärjestelmästä

EK 36/2017 vp — K 14/2017 vp — K 9/2017 vp

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi kokemukset nykyjärjestelmästä, jossa Kela vastaa perustoimeentulotuesta ja kunnat täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta sekä sosiaalityöstä, ja raportoi eduskunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Finavia ja valtionyhtiöiden riskienhallinta

EK 4/2017 vp — O 72/2016 vp

Yleinen ohjeistus valtio-omisteisille yhtiöille riskien hallinnasta

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja antaa riskien hallintaa koskevan yleisen ohjeistuksen valtio-omisteisille yhtiöille.

Valtion omistajaohjauksen toimintaperiaatteiden tarkentaminen

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkentaa valtion omistajaohjauksen toimintaperiaatteita erityisesti valtion kokonaan omistamissa yhtiöissä vuoden 2017 loppuun mennessä.

Eduskunnan budjetti- ja valvontavalta

EK 36/2017 vp — K 14/2017 vp — K 9/2017 vp

Euroalueen vakautteen liittyvistä valtionalouden vastuista ja riskeistä

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa ja selkeyttää tavoitteenasettelua euroalueen tulevaisuudesta sekä selkeyttää kokonaiskuvan antamista eduskunnalle. Suomen valtion vastuusitoumuksista sekä niihin liittyvistä riskeistä tulee raportoida hallituksen vuosikertomuksessa kaikilta osin ajantasaisesti ja kattavasti.

EK 37/2017 vp — O 21/2016 vp

EVM-rahoitustukiohjelmasta päättäminen

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää tarpeen lakimuutoksille, joiden perusteella uusista EVM-rahoitustukiohjelmista päättäminen on koko eduskunnalla, mikäli EVM:n rooli säilyy nykymuotoisena ja sen päätöksentekoon kuuluvat jäsenmaiden kannanotot.

Asuntopolitiikan kehittämiskohteet

EK 26/2018 vp — O 61/2016 vp

Asuntopolitiikan kahdeksan vuoden kehittämisohjelma selontekona eduskunnalle

1. Eduskunta edellyttää, että asuntopolitiikasta laaditaan kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen kahdeksan vuoden kehittämisohjelma. Ohjelman perustana tulee olla selvitys asuntopolitiikan keskeisistä kehittämiskohteista, ja ohjelma tulee antaa selontekona eduskunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Asuinalueiden kehittäminen

2. Eduskunta edellyttää, että kahdeksan vuoden kehittämissuhteen osana laaditaan asuinalueiden myönteisen kehityksen tueksi ja eriytymisen ennaltaehkäisemiseksi yli hallinnonalarajojen ulottuva asuinalueiden kehittämissuhteen, jolla turvataan pitkäjänteisesti palveluiden ja asumisen hyvä taso ja vahvistetaan asuinalueiden elinvoimaisuutta.

Taantuvien alueiden ongelmien ratkaiseminen elinkeino-, alue- ja koulutuspolitiikalla

3. Eduskunta edellyttää, että kahdeksaksi vuodeksi laadittavan asuntopolitiikan kehittämissuhteen yhteydessä selvitetään, kuinka elinkeino-, alue- ja koulutuspolitiikalla voidaan ennaltaehkäistä taantuvien alueiden asumisen ongelmia.

Asumistukijärjestelmän kehittämistarpeiden arviointi

4. Eduskunta edellyttää, että asumistukijärjestelmän kehittämistarpeet arvioidaan ensi vaalikaudella sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä.

Julkisesti tuettu asuntotuotanto

5. Eduskunta edellyttää, että kohtuuhintaista valtion tukemaa vuokra-asuntotuotantoa lisätään pääkaupunkiseudulla ja niillä kasvavilla seuduilla, joilla vuokra-asunnoista on kysyntää pitkällä tähtäyksellä. Julkisesti tuetussa asuntorakentamisessa on perusteltua huomioida suhdannetekijä siten, että matalasuhteissa julkista rakentamista voidaan lisätä.

MAL-sopimukset

6. Eduskunta edellyttää, että MAL-sopimuksia kehitetään entistä pitkäaikaisemmiksi ja sitovammiksi ja että valtio on valmis laajentamaan MAL-sopimuksia myös uusille kaupunkiseuduille.

Valtion asuntorahaston aseman itsenäisyys

7. Eduskunta edellyttää, että hallituksen tulee säilyttää Valtion asuntorahaston asema itsenäisenä ja riippumattomana ja lisäksi rahaston varallisuuden käyttö tulee suunnata asumiseen.

Sosiaalisen asumisen osuuskuntamalli

9. Eduskunta edellyttää, että lainmuutoksilla edistetään ns. sosiaalisen asumisen osuuskuntamallin käyttöönottoa.

Asumisoikeusasuntojärjestelmän uudistaminen

10. Eduskunta edellyttää, että ensi vaalikaudella uudistetaan asumisoikeusasuntojärjestelmää koskeva lainsäädäntö, jotta tarpeellisen järjestelmän asema yhtenä kohtuuhintaisen asumisen vaihtoehtona olisi entistä parempi.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Kotouttamisen toimivuus

EK 35/2018 vp — O 10/2017 vp

Toimenpideohjelma kotouttamistoimien uudistamistarpeesta

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kokonaisvaltaisen toimenpideohjelman kotouttamistoimien uudistamistarpeesta ja toteutettavista uudistuksista. Toimenpideohjelma tulee antaa selontekona eduskunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä.

Kotouttamislain uudistus

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa kotoutumislain kokonaisuudessaan ja tarvittavan muun lainsäädännön selonteon eduskuntakäsittelyn pohjalta.

Kotouttamisprosessin nopeuttaminen

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii kotouttamisen merkittävästä nopeuttamisesta siten, että kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi. Toimintoja tulee tehostaa nykytilanteeseen verrattuna kaikissa vaiheissa siitä lähtien, kun maahanmuuttaja saapuu Suomeen.

Kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun siirto kunnille

4. Eduskunta edellyttää, että kotouttamisen toimivuuden parantamiseksi ja nopeuttamiseksi hallitus siirtää kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun kunnille sekä selvittää ne keinot, joiden avulla kotouttamispalveluita on riittävästi tarjolla muuallakin kuin kasvukeskuksissa.

Maahanmuuttajien työllistymistä tukevat palvelut

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että maahanmuuttajien työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden toimivuutta parannetaan vastaamaan myös työllistävien yritysten tarpeita.

Työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyn nopeuttaminen

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyaikaa nopeutetaan. Hakemusten käsittely saa kestää enintään kaksi kuukautta.

Kotoutumiskoulutuksen kieliopinnot

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kotoutumiskoulutuksen kieliopintojen uudelleen järjestämiseksi, jotta opetuksen laatu turvataan ja oppimistulokset paranevat vastaamaan niille asetettuja oppimistavoitteita sekä työelämän kielitaitovaatimuksia.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Kielikoulutuksen velvoittavuus

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus lisää oleskeluluvan saaneen maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan sisältyvän kielikoulutuksen velvoittavuutta siten, että kielikoulutukseen sisältyy kielitaitoa mittaava koe.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus lisää turvapaikanhakijan vastaanottopalveluihin sisältyvän opintotoiminnan velvoittavuutta. Turvapaikanhakijalta tulee edellyttää suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen, sääntöjen sekä arvojen tuntemusta. Tämän varmistamiseksi tulee olla koe.

Maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymisen edistäminen

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viivytyksettä toimiin maahanmuuttajataustaisten naisten työllistämisen edistämiseksi. Maahanmuuttajataustaiset naiset tulee asettaa kotouttamispalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi.

Järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattaminen kotouttamisessa

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii kolmannen sektorin eli järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattamisesta kotouttamisessa sekä ryhtyy toimiin viranomaisten ja kolmannen sektorin välisen työnjaon määrittämiseksi uudelleen.

Hallituksen vuosikertomus 2017

EK 47/2018 vp — K 11/2018 vp — K 17/2018 vp

Kärkihankkeiden tavoitteiden seuranta ja raportointi

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa kärkihankkeiden päätyttyä niille asetettujen tavoitteiden toteutumista sekä raportoi tuloksista ja kärkihankemallin toimivuudesta vuoden 2020 aikana.

Työvoiman kohtaanto-ongelman poistaminen

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin talouskasvua heikentävän työvoiman kohtaanto-ongelman poistamiseksi.

Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2018

EK 43/2018 vp — K 19/2018 vp

Riskienhallinnan parantaminen

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimiin valtion riskienhallinnan parantamiseksi ja määrittelee vuoden 2020 loppuun mennessä valtioneuvostotasoiseen, hallinnonalatasoiseen ja virastotasoiseen riskienhallintaan yhteensopivat ja toimivat menettelytavat sekä määrittää asiassa vastuuministeriöt ja muut vastuusuhteet.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomusten K 3/2019 vp ja K 13/2019 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt viranomaisten välisen tiedonvaihdon kehittämiseksi harmaan talouden torjunnassa.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että rakentamisen ja rakennusten käytön laatua selkeästi parannetaan sekä valvontaa ja vastuita selkeytetään.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, minkälaista apua ja tukea homeloukkuihin jääneet tarvitsevat.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä Terveet tilat 2028 -hankkeen konkreettisista tuloksista ja arvioi hankkeen vaikuttavuutta.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä ulkoasiainhallinnon tietoturva-järjestelyjen parantamiseksi ja raportoi niistä hallituksen vuosikertomuksessa.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon sekä tähän mietintöön että sen liitteinä oleviin erikoisvaliokuntien lausuntoihin sisältyvät eduskunnan aiempia lausumia ja muitakin seikkoja koskevat kannanotot.*

Helsingissä 3.12.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto vihr
varapuheenjohtaja Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Viitanen sd
varajäsen Ruut Sjöblom kok.

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2019 vp

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen
tarkastusneuvos Arto Mäkelä
ylitarkastaja Anne Kalliomäki.